

13.7.2020

Diaarinro VN/5698/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta

Tiivistelmä annetuista lausunnoista

Ympäristöministeriö pyysi ajalla 13.5. — 24.6.2020 lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta. Luonnoksen mukaan rakennusperintölakia muutettaisiin siten, että suojelupäätösten vahvistamismenettelystä luovuttaisiin. Lakiin myös lisättäisiin säännökset suojelupäätöksestä poikkeamisesta sekä muutettaisiin menettely- ja korvaussäännöksiä. Rikoslain muutos liittyisi poikkeamis päätöksen ehtojen rikkomiseen.

Lausuntopyynnön lähettäminen

Lausuntopyyntö lähetettiin erikseen tietyille keskeisille tahoille, mutta kaikilla muillakin halukkailla oli mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Lausuntopyyntö lähetettiin kaikille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille, joissa on ympäristö- ja luonnonvarat –vastuualue (jäljempänä: ELY-keskus), kaikille maankunnan liitoille, kaikille alueellisille vastuumuseoille, jotka hoitavat kulttuuriympäristötehtäviä, sekä kaikille alueellisille hallinto-oikeuksille. Lausuntopyyntö lähetettiin myös molemmille korkeimmille oikeuksille, asian kannalta keskeisille ministeriöille, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle, Digi- ja väestötietovirastolle, Helsingin yliopistokiinteistöille, Kirkkohallitukselle, Kolttien kyläkokoukselle ja luottamusmiehelle, Maanmittauslaitokselle, Maaseutuvirastolle, Metsähallitukselle, Museovirastolle, Opetushallitukselle, Poliisihallitukselle, Puolustuslaitoksen rakennushallinnolle, Saamelaiskäräjille, Suomen ortodoksisen kirkon kirkollishallitukselle, Suomen yliopistokiinteistöt Oy:lle, Tietosuojavaltuutetulle, Valtakunnansyyttäv virastolle, Väylävirastolle, Yhdenvertaisuusvaltuutetulle sekä valikoimalle kuntia. Valtakunnallisista museoista lausuntopyyntö lähetettiin Arkkitehtuurimuseolle, Forum Marinumille, Mobilialle, Ilmailumuseolle, Suomen maatalousmuseo Sarkalle, Suomen Rautatiemuseolle ja Suomen Urheilumuseolle.

Oppi- ja tutkimuslaitoksista lausuntopyyntö lähetettiin Aalto-yliopiston Arkkitehtuurin ja Maankäyttötieteiden laitoksille, Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastulle, Bryggman-instituutille, Helsingin yliopiston Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen sekä Taloustieteen laitoksille, Itä-Suomen yliopiston Suomen kielen ja kulttuuritieteiden sekä Historia- ja maantieteiden laitokselle, Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen sekä Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksille, Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekunnalle, Metsäntutkimuslaitokselle, Metsätalouden tutkimuskeskus Tapiolle, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitokselle, Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolle, Pellervon Taloustutkimukselle, Itsenäisyyden juhlarahasto Sitralle, Suomen ympäristökeskukselle, Tampereen teknillisen yliopiston Arkkitehtuurin laitokselle, Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitokselle sekä Tulevaisuuden tutkimuskeskukselle ja Vaasan yliopiston Aluetieteen laitokselle.

Asiantuntijayhteisöistä ja etujärjestöistä lausuntopyyntö lähetettiin Alue- ja ympäristötutkimuksen seuralle, Alvar Aalto –säätiölle, Arkkitehtitoimistojen liitolle, Docomomo Suomi Finland ry:lle, Elinkeinoelämän keskusliitolle, Elinkeinoelämän valtuuskunnalle, Europa Nostra Finland ry:lle, ICOMOS Suomen osasto ry:lle, Invalidiliitolle, Kiinteistöliitolle, Lapin rakennusperinne ry:lle, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitolle, Maanomistajain Liitolle, Natur och Miljö rf:lle, Puutarhataiteen seuralle, Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA ry:lle, Rakennusperinteen Ystävät ry:lle, Rakennustaiteen seuralle, Rakennustietosäätiölle, Suomen Arkeologiselle seuralle, Suomen arkkitehtiliitolle, Suomen kaupunkitutkimuksen seuralle, Suomen Kotiseutuliitolle, Suomen Kulttuuriperinnön Säätiölle, Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:lle, Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuralle, Suomen Kuntaliitolle, Suomen Kylätoiminta ry:lle, Suomen

luonnonsuojeluliitolle, Suomen Maisema-arkkitehtiliitolle, Suomen Muinaismuistoyhdistykselle, Suomen museoliitolle, Suomen Omakotiliitolle, Suomen rakennusinsinöörien liitolle, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seuralle, Svenska lantbruksproducenternas centralförbundille, Taidehistorian seuralle, Talonpoikaskulttuurisäätiölle, Teollisuusperintöseuralle, Viherympäristöliitolle, Yhdyskuntasuunnittelun seuralle sekä Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomelle.

Saadut lausunnot

Lausuntoja saapui yhteensä 77. Annetut lausunnot ovat [Hankeikkunassa hankenumeraalla YM017:00/2019](#).

Lausunnon antoivat seuraavat tahot: Aalto-yliopisto (Arkkitehtuurin historia ja restaurointi), Alvar Aalto – säätiö, Arkkitehtuurimuseo, Digi- ja väestötietovirasto, Docomomo Suomi Finland ry, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon maakuntaliitto, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunginmuseo, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopiston Tila- ja kiinteistökeskus, Hämeen ELY-keskus, Hämeenlinnan kaupunki, ICOMOSin Suomen osasto ry, Invalidiliitto ry, Jyväskylän kaupunki (Kaupunkirakennepalvelut), Jyväskylän kaupunki (Museopalvelut), Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen museo, K.H. Renlundin museo, Kolttien kyläkokous, korkein hallinto-oikeus, Kuopion kaupunki (kaupunkiympäristön palvelualue), Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Lahden kaupunginmuseo, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto, Lappeenrannan kaupunki, Länsi-Uudenmaan museo, maa- ja metsätalousministeriö, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, Maanmittauslaitos, Maanomistajain liitto – Jordägarnas förbund ry, Metsähallitus, Museovirasto, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Pirkanmaan maakuntamuseo, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Pohjois-Savon liitto, Pohjois-Suomen hallinto-oikeus, Poliisihallitus, Pääesikunta, Saamelaiskäräjät, Satakunnan museo, Savonlinnan kaupunki (Tekninen lautakunta), Seinäjoen kaupunki (Museopalvelut), Suomen Arkkitehtiliitto, Suomen kiinteistöliitto ry, Suomen Kotiseutuliitto, Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen museoliitto ry, Suomen Omakotiliitto ry, Suomen Ortodoksisen kirkon kirkollishallitus, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry, Syyttäjälaitos, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tornionlaakson maakuntamuseo, Turun hallinto-oikeus, Turun museokeskus, Uudenmaan ELY-keskus, valtiovarainministeriö, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Verohallinto ja yksityishenkilö.

Lisäksi seitsemän tahoja ilmoitti, ettei heillä ole lausuttavaa asiasta (Helsingin hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, liikenne- ja viestintäministeriö, Pohjanmaan liitto, puolustusministeriö ja Senaatti-kiinteistöt).

Yleisluontoinen yhteenveto lausuntopalautteesta

Lausunnoissa kannatetaan laajalti esitysluonnoksen tavoitetta lisätä rakennussuojelun menettelyjen sujuvuutta. Myös ehdotetut keinot, alustusmenettelyn purkaminen ja poikkeamismenettelyn käyttöönottoaminen, saavat yleisellä tasolla laajan kannatuksen. Monet lausunnonantajista kertovat kokeneensa rakennusperintölain mukaisen suojelumenettelyn liian aikaa vievänä. Hallintovalitustien katsotaan yleisesti soveltuvan myös rakennussuojeluasioihin. Useissa lausunnoissa nostetaan kuitenkin esille tarve varmistaa niin ELY-keskusten kuin alueellisten hallinto-oikeuksien voimavarojen ja asiantuntemuksen riittävyys, jotta tavoitteet voidaan tosiasiallisesti saavuttaa. ELY-keskusten yhteistä koordinaointia pidetään tärkeänä. Myös kiinteistönomistajien neuvonnan ja tuen tarve nousee esille.

Eniten toisistaan poikkeavia lausuntoja saatiin ehdotuksista korvaussääntelyn uudistamiseksi sekä suojeluesityksen teko-oikeuden laajentamiseksi. Täyden korvauksen muuttamista kohtuulliseksi korvaukseksi sekä kannatetaan että vastustetaan. Joissakin lausunnoissa kritisoidaan muutosehdotusten valmistelutapaa. Toisaalta monessa lausunnoissa ei oteta asiaan kantaa lainkaan. Suojeluesityksen tekemiseen oikeutettujen yhteisöjen toimialan laajentamisesta kannatetaan varsin laajasti, mutta toisaalta myös vastustetaan muutamissa lausunnoissa. Poikkeamisluvan osalta erityisesti lupaedellytysten sääntelyyn kiinnitetään huomiota ja esitetään selvennystarpeita. Menettelyjä koskevien täydennysehdotusten arvioidaan pääsääntöisesti olevan selkeyttäviä.

Vastuumuseoiden asema herätti runsaasti huomiota lausuntokierroksella. Useissa lausunnoissa esitetään alueellisten vastuumuseoiden aseman vahvistamista mm. suojeluesityksen tekijöinä. Myös valtakunnallisten vastuumuseoiden asema nousi lausuntokierroksella esille.

Saamelaiskäräjät katsoo, ettei esitysluonnos edistä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa, joka oli sitä perustettaessa tarkoitettu dynaamiseksi ja jota saamelaiset voisivat itse kehittää. Kirjallisen lausunnon lisäksi tämä on esitetty 22.6.2020 pidetyssä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisessa neuvottelussa. Myös muutamissa muissa lausunnoissa esitetään esitysluonnosta laajempia näkökantoja rakennussuojelun kehittämiseen ja viitataan mm. tarpeisiin jatkaa asian tarkastelua maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa sekä maailmanperintöstrategian toimeenpanoon.

Muutamissa lausunnoissa ei oteta esitysluonnokseen yksityiskohtaisesti kantaa, vaan todetaan lyhyesti, että esitysluonnosta kannatetaan tai ettei siihen ole huomauttamista (Docomomo Suomi Finland ry, Opetushallitus, Turun hallinto-oikeus, Uudenmaan ELY-keskus). Eräissä lausunnoissa viitataan myös vuonna 2018 järjestetyllä lausuntokierroksella annettuun lausuntoon (korkein hallinto-oikeus, Pääesikunta, Saamelaiskäräjät, Satakunnan museo, Suomen yliopistokiinteistöt Oy, yksityishenkilö).

Suojeluesityksen tekemistä ja siitä kuulemista koskeva lausuntopalaute

Ehdotettujen lisäysten mukaan suojeluesityksen tekemiseen olisivat 5 §:n 2 momentin mukaan oikeutettuja toimialueellaan rekisteröidyt yhteisöt, joiden toimialaan kuuluu paitsi kulttuuriperinnön vaaliminen myös rakennetun ympäristöön laatuun vaikuttaminen, samoin kuin saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjät ja kolttien kyläkokous saamelaisen rakennusperinnön osalta.

Suojeluesityksen teko-oikeuden laajentamista kannatetaan nimenomaisesti useissa lausunnoissa (Aalto-yliopisto, Alvar Aalto –säätio, Espoon kaupunki, Etelä-Savon ELY-keskus, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän kaupungin museopalvelut, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kuopion kaupunki, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Lapin ELY-keskus, Lappeenrannan kaupunki, Museovirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Pirkanmaan maakuntamuseo, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Satakunnan museo, Seinäjoen kaupunki, Suomen Arkkitehtiliitto, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Omakotiliitto ry, Turun museokeskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus). Ehdotus mm. nähdään perustuslain 20 §:n 2 momentin, Faron puiteyleissopimuksen ja valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian mukaisena.

Suojeluesityksen tekemiseen oikeutettujen rekisteröityjen yhteisöjen toimialan laajennusehdotusta vastustetaan muutamissa lausunnoissa (Maanomistajain liitto, MTK ry, Suomen yliopistokiinteistöt Oy) tai siihen suhtaudutaan varauksella (Hämeenlinnan kaupunki). Perusteena tuodaan esille mm. liian kevein perustein tai jossain muussa kuin lain tarkoittamassa tarkoituksessa tehdyt esitykset sekä rakennusperintölain soveltamisen rajat asemakaava-alueella, joista esityksentekijällä ei välttämättä ole käsitystä. Lisäksi joissakin lausunnoissa huomautetaan ehdotetun toimialan olevan tulkinnanvarainen (Espoon kaupunki, Keski-Pohjanmaan liitto, Seinäjoen kaupunki). Espoon kaupunki ehdottaa sanamuodoksi "toimialaansa kuuluvissa asioissa" ja Suomen luonnonsuojeluliitto ry "elinympäristön/ympäristön laatuun vaikuttaminen". Museovirasto harkitsisi toimialan laajentamista suojeluesityksen kohteen edustamaan toimintaan tai ilmiöön. Korkein hallinto-oikeus huomauttaa, että määritelmä olisi uusi lainsäädännössä ja että rajanveto elinympäristön laatuun vaikuttamiseen voi olla vaikeaa.

Useissa lausunnoissa esitetään, että esityksenteko-oikeus tulisi nimenomaisesti olla myös alueellisilla vastuumuseoilla tai että tätä asiaa tulisi harkita taikka että alueellisia vastuumuseoita tulisi ainakin kuulla suojeluesityksistä (Aalto-yliopisto, Alvar Aalto –säätio, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon maakuntaliitto, Helsingin kaupunginmuseo, Helsingin kaupunki, Hämeen ELY-keskus, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, K.H. Renlundin museo, Keski-Suomen ELY-keskus, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, Lappeenrannan kaupunki, opetus- ja kulttuuriministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan maakuntamuseo, Seinäjoen kaupunki, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Tornionlaakson maakuntamuseo, Turun museokeskus, Varsinais-Suomen

ELY-keskus). Myös valtakunnallisten vastuumuseoiden (Alvar Aalto –säätio, Museovirasto) ja kiinteistönhaltijan (Hämeen ELY-keskus) esityksenteko-oikeus nostetaan esille.

Suojeluesitysten tekemistä koskevien ehdotusten toimeenpanon osalta tuodaan esille työmäärän mahdollinen kasvu suojeluesitysten tai selvitystarpeiden lisääntyessä (Jyväskylän kaupunki, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus), tarve tiedottaa lainmuutoksesta (Pirkanmaan ELY-keskus), mahdollisuus jättää ilmeisen perusteettomat esitykset tutkimatta (Savonlinnan kaupunki) ja huoli esitysten käsittelemisestä riittävän nopeasti (Helsingin yliopiston Tila- ja kiinteistökeskus). Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan säännöksessä voitaisiin luetella, mitä suojeluesityksen tulee sisältää, ja muutamissa muissa lausunnoissa pidetään asetuksenantovaltuutta asiasta hyvänä.

Ehdotetut muutokset ja täydennykset asianosaisten kuulemista ja lausuntoja koskevaan 7 §:än nähdään yleisesti selkeyttävinä, ja yhtenäistämistä maankäyttö- ja rakennuslain kanssa kannatetaan. Muutamissa ELY-keskusten lausunnoissa kannetaan huolta siitä, miten vuokrasuhde määritellään, miten ELY-keskus saa ajantasaiset tiedot vuokrasuhteista ja mikä on omistajan vastuu tiedonkulusta.

Invalidiliitto ry kannattaa ehdotettua lisäystä muun asian kannalta olennaisen yhteisön kuulemisesta suojeluesityksestä tarvittaessa. Lausunnossa ehdotetaan, että säännöksessä mainittaisiin esimerkiksi vammaisneuvosto ja otetaan esille käytäntöjen yhtenäisyyden tärkeys yhdenvertaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Muutamissa lausunnoissa esitetään, että maakunnan liitolta olisi pyydettävä lausunto aina eikä vain tarvittaessa (Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Pohjois-Savon liitto). Myös kunnan kulttuuriviranomaisen (Suomen kulttuuriperinnön tuki ry) ja valtakunnallisen vastuumuseon (Alvar Aalto – säätio, opetus- ja kulttuuriministeriö) kuuleminen nostetaan esille. Suomen luonnonsuojeluliitto esittää, että suojeluesityksestä ilmoitettaisiin julkisesti ja siitä voisivat kaikki kiinnostuneet jättää mielipiteensä. Suomen ortodoksinen kirkko katsoo, että ortodoksisten seurakuntien ja luostarien omistamien rakennusten suojeluesityksistä tulisi lakiin kirjata ortodoksisten kirkollishallituksen kuuleminen. Museovirasto epäilee lausunnonpyytämisen kaksinkertaisen kynnyksen ("tarvittaessa" ja "olennainen") rajoittavan liikaa ELY-keskuksen harkintavaltaa.

Museovirasto sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottavat alueellisen vastuumuseon asemaa koskevan 4 §:n 3 momentin ja sen perustelujen sanamuodon tarkistamista mm. siltä osin että myös Saamelaismuseum Siida on alueellinen vastuumuseo. Alvar Aalto –säätio, Suomen Arkkitehtiliitto ja Suomen museoliitto esittävät rakennusperinnön alalla toimiville valtakunnallisille vastuumuseoille (Arkkitehtuurimuseo ja Alvar Aalto – museo) kyseisessä säännöksessä vastaavaa asemaa kuin alueellisille vastuumuseoille.

Joissakin lausunnoissa ihmetellään sitä, ettei sähköistä asiointia ole aktiivisemmin käsitelty (Maanmittauslaitos, MTK ry).

Alistusmenettelyn purkamista ja muutoksenhakusääntelyä koskeva lausuntopalaute

Alistusmenettelyn purkamista ja hallintovalitustietä valituslupakäytäntö mukaan luettuna kannatetaan lausunnoissa paria poikkeusta lukuun ottamatta. Perusteina tuodaan esille mm. suojeluesitysten joutuisampi käsittely, sopeutuminen muun ympäristölainsäädännön mukaisiin menettelyihin, viranomaisten tehtäväkenttien selkeytyminen ja alueellisen viranomaistyön vaikuttavuuden paraneminen.

Yksityishenkilön lausunnossa vastustetaan alistusmenettelyn purkamista ja pidetään ympäristöministeriön roolia tärkeänä ennen hallinto-oikeutta. Lausunnossa viitataan erityisesti ympäristöministeriön päätökseen, jolla ministeriö oli palauttanut tutkimatta jätetyn suojeluesityksen ELY-keskukseen tutkittavaksi. Asia koski rekisteröidyn yhteisön oikeutta tehdä suojeluesitys.

Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry ehdottaa, että alistusmenettelyn purkamisen lisäksi riidattomien ja riitaisten suojeluesitysten käsittely eriyttäisiin toisistaan, sillä omistajan hakiessa suojelua menettely voisi olla kevyempi kuin omistajan vastustaessa ELY-keskuksen tai muun vireille panemaa suojelua. Riitaiset asiat olisi lausunnon mukaan hyvä ratkaista muussa kokoonpanossa kuin ELY-keskuksessa, joka saattaa olla suojeluasian vireille panija.

Useissa lausunnoissa korostetaan tarvetta huolehtia koordinoinnista niin, etteivät soveltamiskäytännöt eriydy. Suomen Kuntaliitto ry kehottaa harkitsemaan, soveltuisiko koordinointi sittenkin paremmin ympäristöministeriölle kuin ELY-keskusten yhteisenä hoidettavaksi. Myös ELY-keskusten ja alueellisten hallinto-oikeuksien resursoinnista ja asiantuntemuksen riittävydestä kannetaan laajasti huolta. Muutamissa ELY-keskusten lausunnoissa arvioidaan vastuun kasvavan, mikä voi vaikuttaa työmäärää kasvattavasti. ELY-keskusten ja Museoviraston lausunnoissa myös toivotaan ympäristöministeriöltä panostusta prosessien kehittämiseen, soveltamisohjeisiin ja valtakunnalliseen koulutukseen.

Asiantuntemukseen liittyen muutamissa lausunnoissa esitetään harkittavaksi muutoksenhaun keskittämistä yhteen tai muutamaaan hallinto-oikeuteen (Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Keski-Pohjanmaan liitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen kulttuuriperinnön tuki ry). Monissa lausunnoissa toisaalta pidetään esitysluonnosta myönteisenä sitä kannalta, että samaa kohdetta koskevat asiat eivät voisi hajautua eri muutoksenhakuviranomaisiin.

Valitusoikeussäännöksiin otetaan tarkemmin kantaa muutamissa lausunnoissa. Suomen Yliopistokiinteistöt Oy näkee suojeluesityksen tekijän sekä Museoviraston valitusoikeudet ongelmallisina. Suomen luonnonsuojeluliitto puolestaan esittää valitusoikeuden laajentamista kattamaan kaikki 5 §:ssä mainitut tahot. Luonnonsuojeluliitto myös katsoo, että valituslupajärjestelmän kokemuksia tulisi selvittää koko ympäristöoikeuden laajuudelta. Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry kyseenalaistaa sen, että naapuria on kuultava, mutta tällä ei olisi valitusoikeutta. Kolttien kyläkokouksen lausunnossa esitetään valitusoikeuden lisäämistä Kolttien kyläkokoukselle. Alueellisten vastuumuseoiden asemaan liittyen K.H. Renlundin museon lausunnossa pidetään valitusoikeussäätelyä epäselvänä.

Oikeusministeriö esittää lausunnossaan useita parannusehdotuksia muutoksenhakua koskevaan säätelyyn. Lausunnon mukaan ehdotetuissa säännöksissä on joitakin turhia elementtejä. Myös forum-säännöksen tarpeellisuutta kehoitetaan harkitsemaan. Esitysluonnoksen 9 §:n 1 momentissa olevan suojelupäätösten noudattamista koskevan säännöksen sijaintia tulisi harkita. Ehdotetun 21 §:n 4 momentin viittauksen valtiovastustuksiin tulisi lausunnon mukaan kattaa kaikki lain 16 §:n nojalla tehtävät päätökset.

Korkein hallinto-oikeus suosittelee 9 §:n 1 momentissa käyttämään termiä "muutoksenhakutuomioistuin" "valitusviranomaisen" sijasta. Korkeimman hallinto-oikeuden lausunnon mukaan forum-säännöstä tässä tapauksessa puoltaa sen yksiselitteisyys ja riippumattomuus viranomaisten toimialueista. Suomen Arkkitehtiliitto puolestaan ehdottaa, että forum-säännöksessä viitattaisiin "rakennuksen" sijaan "suojeluesityksen kohteeseen".

Hämeen ELY-keskus katsoo ehdotetun 9 §:n 1 momentin säännöksen suojelupäätöksen noudattamisesta muutoksenhausta huolimatta olevan päinvastainen nykytilanteeseen verrattuna ja ehdottaa ELY-keskukselle harkintavaltaa niin suojelupäätösten kuin poikkeamis- ja pakkokeinopäätösten noudattamisvelvollisuuden suhteen.

Poikkeamislupamenettelyä koskeva lausuntopalaute

Poikkeamislupamenettelyn lisääminen rakennusperintölakiin nähdään lausunnoissa yleisesti tarpeellisenä. Perusteina esitetään mm. joustavuuden lisääntyminen, rakennuksen käytön keskeisyys suojelun onnistumisen kannalta, muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten huomioiminen ja korjausrakentamisen menetelmien kehittyminen. Monissa menettelyä sinänsä kannattavissa lausunnoissa esitetään kuitenkin tarkennuksia erityisesti poikkeamisen edellytyksiin. Lisäksi myös tältä osin lausunnoissa tulee esille yhtenäisen soveltamiskäytännön tärkeys, soveltamisohjeiden, yhteistyötapojen ja tiedonkulun kehittämisen tarve sekä ELY-keskusten resurssien ja asiantuntemuksen turvaaminen niin hakemusten käsittelemisessä kuin valvonnassa. Työmäärän lisääntymistä pidetään useassa lausunnossa mahdollisena seurauksena.

Museoviraston lausunnossa pohditaan suojelumääräysten tarkkarajaisuuden ja toisaalta joustavuuden vaatimuksia. Lausunnon mukaan kohteiden hyvää ylläpitoa on tuettava, mutta poikkeamismahdollisuus on

tärkeä, kun vahingoittuminen johtuu ylläpidosta riippumattomista syistä. Myös käytössä ja hoidettuna pysyminen voi olla aiheellinen syy poikkeamiselle, mutta samalla on huomioitava uuden käytön soveltuvuus suojelun tavoitteiden kannalta. Museovirasto esittää 10 a §:n 1 momentin 3 kohdan muuttamista muotoon "käyttöä tai hoitoa" ja muutoinkin sen tarkastelua suhteessa pykälän tarkoitukseen.

Invalidiliitto ry näkee poikkeamismenettelyn mahdollistavan esteettömyyden toteutumista ja ehdottaa, että perusteluissa todettaisiin myös muiden kuin asuinrakennusten esteettömyyden parantamisen voivan olla poikkeamisen peruste. Samaa esittää Suomen ortodoksinen kirkko.

Helsingin yliopiston Tila- ja kiinteistökeskus esittää, että rakennuksen terveellisyydessä, palo- ja pelastusturvallisuudessa tai esteettömyydessä olevat merkittävät puutteet mainittaisiin poikkeamisen perusteina joko lakitekstissä tai sen perusteluissa. Lausunnossa myös katsotaan, että nykyisin korjaukset ja pienemmät muutokset etenevät joustavasti yhteistyössä Museoviraston kanssa. Poikkeamismenettely olisi syytä rajata koskemaan vain laajoja ja merkittäviä muutoksia eikä sen tulisi hidastaa korjausten etenemistä verrattuna nykytilanteeseen. Myös muissa lausunnoissa nostetaan esille esteettömyyttä, turvallisuutta ja terveellisyyttä koskeva vaatimukset (Kiinteistöliitto, Suomen yliopistokiinteistöt Oy). Suomen ortodoksinen kirkko katsoo, että poikkeamismenettely tulisi kirjata koskemaan myös laajentamista, kuten ullakkorakentamista, korottamista tai uudisosan toteuttamista.

Suomen Kuntaliitto ry kaipaa perusteluihin laajemmin konkretiaa siitä, milloin esim. julkisivuihin, aukotukseen, materiaaleihin tai talotekniikkaan liittyvät poikkeukset olisivat mahdollisia. Myös Suomen museoliitto ry pitää poikkeamisen edellytysten muotoilua väljänä ja Aalto-yliopiston lausunnossa kaivataan edellytysten ja rajoitusten sääntelyä mahdollisimman yksiselitteisesti. Metsähallitus pitää epäselvänä, olisiko rakennuksen kaikkien osien 10 a §:n 2 momentin nojalla edelleen täytettävä suojelun edellytykset.

Poikkeamisen edellytyksiä koskevana kritiikkinä lausunnoissa lisäksi korostetaan, että poikkeamismahdollisuus tulee rajata välttämättömiin muutoksiin, ettei se saa vaarantaa suojeluarvojen säilymistä tai kiinnitetään huomiota käytön ja suojelun suhteeseen (Etelä-Savon ELY-keskus, Helsingin kaupunginmuseo, Lappeenrannan kaupunki, Suomen Arkkitehtiiliitto). Suomen Arkkitehtiiliiton lausunnossa pidetään rakennuksen käyttöä koskevaa 10 a §:n 1 momentin 2 kohtaa liian sallivana ja ehdotetaan siihen lisäystä "ja se on rakennussuojelun näkökulmasta tarkoituksenmukaista". Myös Turun museokeskus huomauttaa, että joissakin tapauksissa alkuperäinen käyttö on olennainen osa suojelun tavoitteita.

Joissakin lausunnoissa korostetaan, ettei poikkeamismenettelyllä tule mahdollistaa kohteen (osittaistakaan) purkamista, ja tämän tulisi käydä laista selkeästi ilmi (Keski-Suomen museo, Turun museokeskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus).

Poikkeamisen menettelysäännöksiin lausunnoissa ollaan varsin tyytyväisiä. Museoviraston lausunnon tärkeyttä painotetaan muutamissa lausunnoissa. Suomen luonnonsuojeluliitto ry esittää tältäkin osin laajaa mahdollisuutta esittää mielipiteensä hakemuksesta.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää poikkeamisluvan maksullisuutta epäoikeudenmukaisena ja myös Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry kritisoi sitä. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus huomauttaa, ettei maksullisuus ole merkittävää ja maksun perimisestä aiheutuva työmäärä voi olla suhteellisen suuri muodostuviin tuloihin nähden.

Toimeenpanonäkökulmasta esille tulee huoli siitä, miten rakennuksen suojelutilanteesta saadaan ajantasainen ja luotettava kuva mahdollisten poikkeamisten jälkeen ja tulisiko poikkeamista koskevat päätökset esim. kirjata lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus). Lisäksi esitetään pohdittavaksi, pitäisikö suojelupäätösten lisäksi myös poikkeamispäätöksistä ilmoittaa ympäristöministeriölle (Pirkanmaan ELY-keskus) ja alueelliselle vastuumuseolle (Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Lappeenrannan kaupunki). Muutamissa lausunnoissa kaivataan selvennystä suhteessa maankäyttö- ja rakennuslakiin ja sen mukaisiin lupamenettelyihin. Esitetään myös huoli siitä, että poikkeamishakemus ei löydä tietään ELY-keskuksen, vaan päättyy kunnan rakennusvalvontaviranomaisen käsittelyyn. (Alvar Aalto –säätio, K.H. Renlundin museo, Suomen Kuntaliitto ry)

Muutamissa lausunnoissa pidetään tärkeänä määritellä hakemuksia koskevia vaatimuksia tarkemmin laissa, asetuksella tai ohjeilla. (Satakunnan museo, Metsähallitus, Varsinais-Suomen ELY-keskus)

Korvaussäätelyä koskeva lausuntopalaute

Suojelua koskevaan 13 §:än ehdotettua muutosta täydestä korvauksesta kohtuulliseen korvaukseen vastustetaan rakennusten omistajia edustavien tahojen ja eräissä muissa lausunnoissa (Kiinteistöliitto, Maanomistajain Liitto, MTK, maa- ja metsätalousministeriö, Maanmittauslaitos, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy). Kiinteistöliitto toteaa, ettei vaikeus toteuttaa rakennusperintölain tavoitteita tasapuolisesti muodosta perustetta poiketa täyden korvauksen periaatteesta taikka haitan keston vaihtelu perustetta eriyttää suojelusta ja vaarantamiskiellosta johtuvia korvauksia. MTK kritisoi sitä, ettei muutoksen tarpeellisuutta ole perusteltu ja että ympäristöperusoikeus on asetettu omaisuudensuojan edelle. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että viranomaisen tulee mitoittaa toimintansa siihen varattujen määrärahojen puitteisiin eikä esitysluonnoksen mukaisin syin tule lisätä rakennuksen omistajan sietovelvoitetta. Maanmittauslaitos painottaa täyden korvauksen periaatteen kattavan sekä lunastukset että käytön rajoitukset.

Kohtuullisen korvauksen määrittelemistä arviointiteknisesti pidetään mm. tulkinnanvaraisena ja ennalta arvaamattomana (Keski-Pohjanmaan liitto, Maanmittauslaitos, MTK, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry).

Esitystä myös kannatetaan useissa lausunnoissa (Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Pirkanmaan maakuntamuseo, Museovirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Pohjois-Savon liitto, Suomen Arkkitehtiliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen museoliitto, valtiovarainministeriö). Arkkitehtiliitto katsoo, että olisi painotettava kiinteistöaloudellisen korvauksen sijaan korvausta käytön rajoituksista. Museovirasto tuo esille, että rakennuksen muuttaminen voi suojelumääräysten estämättä olla laajalti mahdollista erityisesti ottaen huomioon uusi poikkeamismenettely eikä suojelu siten lähtökohtaisesti sellaisenaan aiheuta merkittävää haittaa omistajalle. Valtiovarainministeriö pitää muutosehdotusta veronmaksajien varojen käytön näkökulmasta perusteltuna ja kehottaa perusteluissa vielä tarkemmin määrittelemään, mitä seikkoja korvauksen tasoa arvioitaessa tulisi ottaa huomioon ja missä tapauksissa täysimääräinen korvaus olisi perusteltu.

Toisissa lausunnoissa kantaa otetaan melko varovaisesti. Ehdotettujen muutosten arvioidaan selkeyttävän sääntelyä, mutta esitetään kuitenkin mm. huoli muutosten perustuslainmukaisuudesta ja/tai vaikutuksista suojeluhalukkuuteen ja siten lain tavoitteiden toteutumiseen sekä suhteesta maankäyttö- ja rakennuslain 57 §:än (Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Pirkanmaan ELY-keskus, Lapin ELY-keskus). Lappeenrannan kaupunki kehottaa pohtimaan, miten suojelun kannustavuutta pystyttäisiin tukemaan tehokkaammin. Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan ELY-keskusten lausunnoissa katsotaan, että tulkintaohjeet olisivat tarpeelliset.

Suomen Kuntaliitto ry katsoo, että korvaussäätelyä tulisi vielä tarkastella suhteessa maankäyttö- ja rakennuslain sekä lunastuslain uudistuksiin. Korvausasioita tulisi valmistella kokoonpanossa, jossa on riittävä asiantuntemus edustettuna. MTK katsoo esitysluonnoksen olevan ristiriidassa hallitusohjelman lunastuslain uudistusta koskevan tavoitteen kanssa sekä tuo myös esille, ettei maankäyttö- ja rakennuslain tai rakennusperintölain mukaisen suojelun mahdollisesti tuottamaa eriarvoista asemaa pidä ratkaista heikentämällä omaisuuden suojaa, vaan tasavertaisuudesta on huolehdittava maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa. MTK esittää, että korvauspykälät palautetaan ennalleen tai mikäli niitä on tarve uudistaa, uudistamista varten perustetaan työryhmä, jossa on laajasti eri tahoja edustettuna. Ensisijaisesti korvauspykälät tulisi uudistaa maankäyttö- ja rakennuslaissa, missä omaisuuden suojalle aiheutuvat todelliset ongelmat sijaitsevat.

Korvauskynnystä koskevan ehdotuksen vaikutusta suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn pidetään epäselvänä joissain lausunnoissa (Pirkanmaan ELY-keskus, Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry). Maa- ja metsätalousministeriö katsoo muutoksen nostavan korvauskynnystä ja vastustaa muutosta sekä suojelusta että vaarantamiskiellosta johtuvan korvauksen osalta. Suomen yliopistokiinteistöt Oy pitää perustelutekstiä

epäselvänä. Siihen tulisi kirjata, että suojelumääräykset, jotka rajoittavat rakennuksen käyttötarkoitusta ja muuttamista nykyaikaisia käyttötapoja vastaaviksi, oikeuttavat korvaukseen.

Oikeusministeriön lausunnossa ehdotetaan, että vaarantamiskiellon korvaamista koskevassa 13 a §:ssä käytettäisiin termiä "täysi korvaus" selkeyttämään eroa "kohtuullisesta korvauksesta".

Omakotiliitto esittää, että voimassa olevan lain 13 §:n 2 momentissa oleva säännös "Jos omistajan on suojelumääräysten johdosta ryhdyttävä erityisiin toimiin rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttämiseksi, tästä aiheutuvat kustannukset on korvattava valtion varoista" säilytetään ennallaan ja korvausvelvollisuutta selkeytetään perusteluihin. Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry myös esittää säännöksen säilyttämistä tai muutoksen perustelemista. Samansuuntaisesti lausuvat MTK sekä Suomen yliopistokiinteistöt Oy, jonka mukaan korvausvelvollisuuden piiristä pois suljettu maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kunnossapitovelvollisuus on voimassa olevan lain termiä "korjausvelvollisuus" laajempi.

Olosuhteiden olennaista muutosta koskevan 14 §:n kumoamista vastustetaan maa- ja metsätalousministeriön lausunnossa. Lausunnon mukaan muutosta ei voida pitää kohtuullisena ja esitysluonnosta valmisteltaessa on punnittu omaisuudensuojaa ja ympäristövastuuta kummallisella tavalla. Poikkeamislupa ei kaikissa tilanteissa turvaa omistajan asemaa riittävästi. Oikeusministeriön lausunnossa puolestaan kehoitetaan selventämään kumottavan 14 §:n suhdetta ehdotettuun poikkeamislupa (10 a §) sekä perustelemaan tarkemmin, miten kumoaminen vaikuttaa asianosaisen oikeusturvaan olosuhteiden muuttuessa. Myös säännöskohtaisiin perusteluihin tulisi lisätä perustelut kumoamisesta (samoin Suomen ympäristöoikeustieteen Seura ry).

Lisäksi useissa lausunnoissa otetaan esille tarve huolehtia budjetin riittävydestä sekä korvauksiin että avustuksiin. Joissakin lausunnoissa esitetään, että korvauksille varattaisiin erillinen momentti valtion budjetissa.

Useissa lausunnoissa kannatetaan sitä, että ympäristöministeriö edustaisi edelleen valtiota korvausasioissa ja peräänkuulutetaan Maanmittauslaitoksen riittävää asiantuntemusta lunastustoimituksessa korvauksia käsitellessään. Maanmittauslaitoksen lausunnossa havaitaan, että 15 §:n 3 momentin perusteluissa on tulkittu asiantuntijan asema lunastustoimituksessa virheellisesti (samoin MTK ja Suomen Ympäristöoikeustieteen Seura ry).

Rikostunnusmerkistöjen täydentämistä sekä menettelyä tarkastuksissa ja rikosasioissa koskeva lausuntopalaute

Ehdotettua viranomaisten välistä vastuunjakoa rikosepäilyjen valvontatoimissa kannatetaan lausunnoissa laajalti. Tältäkin osin ELY-keskuksen riittävien resurssien ja asiantuntemuksen turvaaminen tulee lausunnoissa esille.

Myös ELY-keskuksen kuulemisvelvollisuuden kirjaamista lakiin kannatetaan useissa lausunnoissa. Syyttäjälaitoksen lausunnossa esitetään läsnäolo- ja puheoikeuden ulottamista myös tuomioistuinkäsittelyyn, esimerkkinä uutta elintarvikelakia koskeva esitysluonnos (samoin Pirkanmaan ELY-keskus). Eräissä lausunnoissa ehdotetaan myös Museoviraston ja alueellisen vastuumuseon kuulemista (Länsi-Uudenmaan museo). Sen sijaan oikeusministeriö ei kannata ELY-keskuksen pakollisen kuulemisen kirjaamista lakiin ja toteaa tämän voivan olla tarpeellista vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Hämeen ja Keski-Suomen ELY-keskusten lausunnoissa esitetään kuultavan sijaan asianomistaja-asemaa ELY-keskukselle silloin, kun yleistä etua on loukattu. Pelkkä kuultavan asema ei ole linjassa ympäristörikostorjunnan strategian ja muun ympäristölainsäädännön (ympäristönsuojelulaki, jätelaki ja vesilaki) kanssa. Lisäksi asianomistaja-asema tarkoittaa paljon laajempaa vaikutusmahdollisuutta kuin vain yksityisoikeudellisten vaatimusten esittämistä.

Alueellisen vastuumuseon käyttäminen tarvittaessa asiantuntijana tarkastuksissa saa laajan kannatuksen. Alvar Aalto –säätio ehdottaa kuitenkin, että alueellisilla ja valtakunnallisilla vastuumuseoilla olisi itsenäinen oikeus suorittaa tarkastus. Suomen museoliitto esittää valtakunnallisille vastuumuseoille samanlaista asemaa kuin alueellisille vastuumuseoille on esitetty.

Poliisihallituksen lausunnossa esitetään, että ilmoitus poliisille voitaisiin jättää tekemättä myös rakennussuojelurikosepäilyjen osalta samoista syistä kuin rakennussuojelurikkomusepäilyjen osalta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että rakennussuojelurikoksen tunnusmerkistöön ehdotettu muutos kattaisi rakennusperintölain mukaisen poikkeamisluvan lisäksi myös maankäyttö- ja rakennusluvan mukaisten lupien ehtojen rikkomisen sekä kehottaa selvittämään, onko tämä tarkoitus ja tarvittaessa rajaamaan säännöstä. Lisäksi poikkeamisluvan vuoksi tehtävistä muutoksista aiheutuu tarve perustella, miksi itse suojelupäätöksen ehtojen rikkomista ei rangaista rakennussuojelurikoksena erotuksena lupaehtojen rikkomiseen. Poikkeamislupaa tulisi myös tarkastella tuoreen oikeuskäytännön (KKO:2019:102) valossa ja selvittää lupahakemuksen toimenpidesuunnitelman asemaa osana lupaa ja siten rangaistavuuden alaa.

Lappeenrannan kaupungin lausunnossa esitetään huoli vähäisten tekojen ja laiminlyöntien rajanvedosta yhdessä poikkeamislupien ehtojen väljän määrittelyn kanssa.

Suomen Arkkitehtiliiton, Suomen luonnonsuojeluliiton ja yksityishenkilön lausunnoissa nostetaan esille sakon riittävyys sanktiona rakennussuojelurikkomuksista. Syyttäjälaitoksen lausunnossa viitataan ympäristörikostorjunnan strategian ja toimenpideohjelman kirjaukseen ympäristörikkomusten sanktioimisesta hallinnollisilla seuraamuksilla ja kysytään asian selvittämisen perään. Myös Poliisihallituksen lausunnossa otetaan esille hallinnolliset seuraamukset siltä kannalta, että ne tuovat valvontaviranomaisille liikkumavaraa suhteessa rikosilmoituksen tekemiseen.

Viranomaisten oikeutta saada asianosaisten henkilötietoja koskeva lausuntopalautte

Oikeusministeriö tarkastelee esitysluonnosta suhteessa tietosuoja-asetukseen, muuhun henkilötietojen suojaa koskevaa yleislainsäädäntöön ja täydentävään erityissääntelyyn. Esitysluonnoksessa tunnistetusta henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteesta (tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta) ei ole huomautettavaa, mutta selvyiden vuoksi todetaan, että myös tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta voisi soveltua. Myös ehdotettujen säännösten muotoilu sinänsä noudattaa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä.

Tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan esitysluonnoksessa on hyvin kuvattu sovellettava lainsäädäntökehikko lukuun ottamatta lakia julkisen hallinnon tiedonhallinnasta, jonka perusteella asiaa myös tulisi arvioida. Lisäksi olisi tarpeen lausua siitä, miksi kaikkia tietosuoja-asetuksen 6.3 artiklan mukautustoimia tai perustuslain 10 §:n ja perustuslakivaliokunnan edellyttämiä seikkoja ei esityksessä ole tarkemmin säädetty.

Sekä oikeusministeriön että Digi- ja väestötietoviraston lausunnossa tuodaan esille, että toimintakelpoisuuden rajoittamista ja edunvalvontaa koskevien tietojen saamisesta ei välttämättä ole tarpeen säätää, sillä asiaa koskevia säännöksiä on laissa Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista (29 § 1 mom) sekä laissa Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä (10 § 2 ja 4 mom). Esitysluonnoksessa mainituilla viranomaisilla on käytössään VTJ-kyselypalvelu, josta tietoja voidaan selvittää. Jos sääntelyä kuitenkin pidettäisiin tarpeellisena, tulisi esityksestä käydä ilmi, voivatko luovutettavat tiedot sisältää tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja arkaluonteisia henkilötietoja.

Kuolinpesän osakkaita koskevien tietojen osalta oikeusministeriön lausunnossa kehoitetaan selvittämään, mitkä ovat välttämättömät tiedot, joita asian käsittelemiseksi tarvitaan. Lausuntokierroksen päätyttyä saatujen Verohallinnon kommenttien mukaan säännöstä kannattaisi kehittää viittaamalla perukirjan tietojen sijaan Verohallinnolla oleviin säännöksessä yksilöitäviin henkilötietoihin.

Maanmittauslaitos esittää, että se lisättäisiin henkilötietoja saavien viranomaisten joukkoon. Lappeenrannan kaupungin lausunnossa esitetään alueellista vastuumuseota myös em. viranomaisten joukkoon.

Saamelainen rakennusperintö

Saamelaiskäräjät viittaa vuoden 2018 lausuntokierroksella ja käydyssä neuvottelussa esittämäänsä ja on pettynyt siihen, että tästä huolimatta nyt lausuntokierroksella olleessa esitysluonnoksessa ei kehitetä saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa kansainvälisten sopimusten ja perustuslain edellyttämällä tavalla eikä Saamelaiskäräjät ei ole lausuntopyynnön ja neuvottelun järjestämisen lisäksi osallistunut muutoin lain valmisteluun. Lausunnon mukaan kiireellisyysperuste tai myöhempi kokonaisuudistus ei ole hyväksyttävä syy jättää lainsäädännöstä kumpuavia velvoitteita huomiotta lain valmistelussa. Kulttuuriperintöön liittyvä lainsäädäntö liittyy kiinteästi saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin.

Suomea sitovien kansainvälisten asiakirjojen perusteella saamelaisen kulttuuriperinnön, ml. rakennusperintö, hallinnointi ja sitä koskeva päätöksenteko kuuluvat Saamelaiskäräjien tehtäviin. Saamelaiskäräjät viittaa hallituksen esitykseen eduskunnalle saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja muuhun lainsäädäntöön (HE 248/1995 vp.), jonka mukaan kulttuuri-itsehallinnon konkreettinen sisältö toimivaltarajoineen oli tarkoitus kirjata lakiin ympäröivän lainsäädännön kehittyessä osittaisin uudistuksin. Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskevilla asioilla perustuslaissa turvattu kulttuuri-itsehallinto. Säännöksellä pyritään siihen, että tulevassa lainsäädännössä määrättäisiin saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevilla asioilla toimielimet, toimivaltarajat ja tehtävät saamelaishallinnolle, kunnalliselle itsehallinnolle ja valtion hallinnolle. Saamelaiskäräjät pitää mahdottomana hyväksyä, ettei tälläkään uudistuksella ole tarkoitus edistää Saamelaiskäräjien itsehallintoasemaa, vaikka kulttuuri-itsehallinto oli jo sitä perustettaessa tarkoitettu dynaamiseksi ja jota saamelaiset voisivat itse kehittää.

Saamelaiskäräjät toteaa lausunnossaan, että Saamelaiskäräjille ja kolttala-alueella lisäksi Kolttien kyläkokoukselle esitettyä lausumisoikeutta voidaan pitää välttämättömänä ja oikeansuuntaisena muutoksena, mutta ei riittävänä, jotta saamelaisten kansallisessa lainsäädännössä sekä kansainvälisissä sopimuksissa ja alkuperäiskansajulistuksessa turvatut perus- ja ihmisoikeudet, itsemääräämisoikeus ja itsehallinto-asema voisivat tosiasiallisesti toteutua. Lakiesityksen perusteluista puuttuu lisäksi selvitys ELY-keskusten ja ympäristöministeriön toimivallan sekä Saamelaiskäräjien ylläpitämän kulttuuri-itsehallinnon välisestä toimivaltasuhteesta saamelaisten kulttuuriperintöä koskien, mitä on pidettävä hallituksen esityksen yhtenä merkittävänä puutteena, kun ottaa huomioon, että kulttuuriperintö kuuluu keskeisellä tavalla saamelaisten itsemääräämisoikeuteen ja itsehallintoasemaan.

Saamelaiskäräjät pitää lisäksi huolestuttavana sitä, että saamelaisten kulttuuri-itsehallintoaseman kannalta keskeistä lainsäädäntöä kehitetään suuntaan, joka loisi uusia esteitä parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen kulttuuriperintöä koskevan 22 artiklan 2 momentin 10 toimeenpanemiselle. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan lainsäädäntöä tulee pikemminkin kehittää Norjan tilannetta vastaavaan suuntaan, jossa saamelaisten kohteiden osalta poikkeuksen suojelusta myöntää saamelaiskäräjät. On kuitenkin tarkoituksenmukaisinta tässä yhteydessä, että valtion viranomainen ja Saamelaiskäräjät yhdessä päättäisivät suojelusta, jolloin päätöksenteko perustuu kaikkiin saatavissa oleviin tietoihin sekä mahdollisimman laajaan asiantuntijuuteen. Tällaisella ratkaisulla voitaisiin turvata saamelaisten itsemääräämisoikeus ja kulttuuri-itsehallinto myös suhteessa saamelaisena pidetyn rakennusperinnön määrittelyyn, jota ei nykylaissa ole, eikä sitä siihen esitetä. Kulttuuriperinnön, ml. rakennusperintö, konkreettinen sisältö, sen arvo sekä sen suojelemiseksi tarvittavat toimenpiteet määräytyvät kulttuurisista lähtökohdista käsin, mistä syystä saamelaisten kulttuuriperintökohteiden tunnistaminen, saati niistä päättäminen, voi olla jopa mahdotonta kulttuurin ulkopuolisille.

Suojelupäätös ja siitä poikkeaminen ovat ne keskeiset rakennusperintösuojelulain keinot, joilla rakennusperintökohteita käytännössä suojellaan, ja siksi ne ovat keskeisiä paitsi saamelaisten kulttuuriperinnön suojelun turvaamiseksi, myös saamelaisten itsehallintoaseman ja itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi. ELY-keskus ei voi ottaa hoitaakseen Saamelaiskäräjien itsehallintoon kuuluvia tehtäviä, eikä se olisi saamelaisten kulttuuriperinnön suojelun ja rakennusperintösuojelulain tarkoituksen toteutumisenkaan vuoksi tarkoituksenmukaista. Hallituksen esityksen mukainen ratkaisu ei kuitenkaan ole aiemmin ilmenevistä syistä mahdollinen. Saamelaisten kulttuuriperinnöstä päättäminen on saamelaisten itsemääräämisoikeuden ja itsehallintoaseman ydintä, ja se tulee sisällyttää Saamelaiskäräjien esittämällä tavalla rakennusperintösuojelulakiin.

Myös oikeusministeriö lausunnossaan viittaa saamelaisten oikeuksia koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin. Lausunnossa pidetään myönteisenä sitä, että esitys vahvistaisi alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista konkreettisilla tavoilla.

Suomen Arkkitehtiliitto esittää lausunnossaan kysymyksen, miksi Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen osallisuus on rajattu saamelaisten kotiseutualueelle.